

Virtuelna škola demokratskog rukovođenja

**Politika proširenja EU prema Zapadnom Balkanu– Nenad Koprivica
VIII lekcija**

KOMENTARI POLAZNIKA ŠKOLE

Na proces proširenja EU gledam s priličnom skepsom iz nekoliko razloga koje ću pokušati da objasnim u narednih nekoliko pasosa.

Pitanje Ukrajine.

Ne može se govoriti o jedinstvu EU bez Ukrajine. Uzimajući u obzir geopolitički uticaj Rusije (kao super sile u punom smislu te riječi), teško je očekivati da će zvanična Moskva blagonaklono gledati i „skrštenih ruku“ dozvoliti dolazak EU na granicama Ruske federacije.

Pitanje Turske.

Već dugi niz godina Turska je stekla status kandidata. Pitanje njenog ulaska je više političko pitanje, jer bi se ulaskom te države balnas moći unutar institucija EU (posebno Evropskog parlamenta) znatno promijenio. Pokušajte da zamislite kako bi recimo izgledalo tržište radne snage EU kada bi Turska ušla u ovu asocijaciju i da li bi to djelovalo destabilizirajuće na ostale članice EU (jeftina radna snaga iz Rumunije i Bugarske već predstavlja problem, naročito kada je riječ o nekim zanatskim zanimanjima članicama EU poput Britanije ili Njemačke).

Euroskepticizam razvijenih zemalja.

Jedna od najrazvijenijih najdemokratskijih država Evrope Norveška, zbog ekonomskih razloga i zaštite sopstvenih interesa, na referendumu je već jednom rekla NE ulasku u EU. Pitanje je da li ova Skandinavski zemlja može više dobiti ili izgubiti ulaskom u EU?

Iz Velike Britanije sve češće se mogu čuti uslovljavanja izlaskom iz EU. Ta zemlja nije dio monetarne unije. Britanci i dalje koriste funtu kao platežno sredstvo. Imam dilemu da li je moguće govoriti o EU u punom smislu riječi bez monetarne unije.

Dva šešira.

Da li je možda budućnost EU u „Dva šešira“. Prvi koje bi činile razvijenije države i drugi koji bi činile manje razvijene države. Smatram da nije moguće predvidjeti dugoročno budućnost EU jer postoji veliki broj otvorenih pitanja (od etničkih, preko onih koji se odnose na demokratiju i vladavinu prava, do ekonomskih) koje bi trebalo rješavati u susret globalnom izazovu, ato je ekonomski rast Kine i generalno Azije, odnosno Brazila i Južne Amerike, te sveprisutnih SAD.

(Miroslav)

Dok se zemlje zapadnog Balkana nalaze u čekaonici za Evropsku uniju, koju pogađa finasijska kriza (kriza eurozone), koja ima značajan uticaj i na politiku proširenja, u samoj Uniji mogu se čuti različiti stavovi npr. da je cilj Evropske komisije, koja je nedavno usvojila Strategiju proširenja, da održi zamah tog procesa ili da se ne razmišlja o proširenju Unije sve dok se politički ne konsoliduje eurozona. Kriza je takođe uticala i na smanjenje atraktivnosti i kredibiliteta evropske perspektive na Zapadnom Balkanu.

Zapadni Balkan nema stratešku alternativu priključivanju Evropskoj uniji jer su privrede država ovog regiona već toliko isprepletene sa privredom EU. Pridruživanje Evropskoj uniji (EU) može se definisati kao „najviši oblik saradnje“ sa EU a ključni zahtev integracijskih procesa Zapadnog Balkana je, takodje i regionalna saradnja i rešavanje bilateralnih problema.

Postoji veliki rizik u daljem procesu eurointegracija našeg regiona ukoliko se vrata Unije nakon ulaska Hrvatske zatvaraju do 2020.godine. Naime ukoliko zemlje kandidati znaju da je pridruživanje „odloženo“ i neizvjesno, postavlja se pitanje da li će se stvarno i na kvalitetan način sprovesti potrebne reforme u toku samih pregovora. Otvaraće se mnogobrojna poglavlja, odugovlačiti sa izmjenama zakona, fingirati reforme, i umjesto da zaista zemlja napreduje prosperita može se desiti zastoj, i entuzijazam ka članstvu bi mogao da nestane.

Uprkos odlaganju prijema novih članica Unija može ostati značajan integrišući faktor u regionu, kroz mnogobrojne programe podrške koji će uključivati zemlje Zapadnog Balkana i Tursku. (TACSO program, Tempus, ReSpa, SIGMA, itd..)

Takođe nije zanemarljiva ni buduća uloga koju bi Hrvatska eventualno mogla da ima kao članica Unije i model koji će ostale zemlje da slijede, i lider u regionu koji presotale zemlje „vuče“ ka članstvu na neki nači. Zapadni Balkan će Hrvatskoj biti izuzetno dragocijen i kao tržište i kao strateški partner upravo zbog njenog položaja.

Zapadni Balkan sa Turskom bi mogao da radi na izgradnji svog sopstavnog regionalnog identitet i da kao takav parira drugim regionima koji već postoje u Evropskoj uniji. Strateški gledano, to može biti velika prilika da se dođe do rješenja u kojem svi profitiraju.

Možemo reći da Evropska Unija ima jasnu strategiju što se tiče stabilizovanja prilika na Zapadnom Balkanu, tj integracije samog regiona, poboljšanja kvaliteta života kroz IPA projekte, i unapređenjem saradnje među zemljama. Tako sagledane stvari ukazuju da u dogledno vrijeme onu u svom članstvu (kad god to bilo) žele stabilne zemlje u ekonomskom smislu sa izgrađenim institucijama i savjesnim političkim elitama, da se ne bi ponovile neke greške zbog preuranjenih učlanjenja.

Međutim kada će zemlje Zapadnog Balkana ući u EU najviše zavisi od toga kako će se stvari odvijati u samoj Uniji i kako će ona u budućnosti reformisati svoje institucije, i prevazići krizu eurozone, pa tek onada (ali ne manje važno) i od stepena napredka zemlja u usaglašavanju zakonodavstava i sprovođenja reformi.

(Tanja)

Govoreći o zemljama Zapadnog Balkana, ukoliko žele bilo kakvu vrstu integracije, neophodno je najprije sanirati unutrašnje konflikte i postići stabilnost regiona u cjelini. Tako da se može reći da je veliki dio do konačnog rješenja u našim rukama. Ipak, sa druge strane, EU ima iskustvo stečeno na primjeru prijema Bugarske i Rumunije. Nesumnjivo će, poučeni time, napraviti vremensko odstojanje, kao i konkretne i stroge zahtjeve do prijema sledećih članica nakon Republike Hrvatske. Moramo imati u vidu i trenutno stanje u EU, pored stožijih kriterijuma za prijem, otežavajući faktor je ekonomska kriza, koja je pokosila članice Unije kao što je Grčka, Kipar, Španija i Italija. Imajući to u vidu ne možemo očekivati da će proširenje EU biti na vrhu prioriteta u Briselu.

Nesumnjivo je da će kriterijumi biti pojačani i da će ih se dosljednije držati. Govoreći praktično, šta nama, znače politički kriterijumi? Pristupanje EU, samo po sebi ima za cilj poboljšanje – ekonomskog, socijalnog i pravnog stanja u državi. Ipak, to nije sistem čarobnog štapića koji humano pretvara loše stanje u dobro. Ono što je ključno za države koje pretenduju da postanu članice EU, zapravo i jeste pripremi period tokom koga mora doći do vidnog boljitka.

Dakle, odgovor je – reforme i intenzivno insistiranje na njima u svakom domenu. Kroz sve faze pristupanja moguće je pratiti odgovarajuće parametre koji su praktično i očigledno mjerljivi, te podložni korekcijama i poboljšavanju po potrebi. Na ovaj način, cijeli proces do samog ulaska u EU ima ogroman značaj. EU nije jednostavni cilj koji treba doseći, sam radi sebe. Članstvo u EU treba biti motiv i povod za reforme koje nesumnjivo nisu lake i zahtjevaju vrijeme i napore. Ukoliko je to jedinstven način da se ti napori i ulože, ma koliko trajao period do uključivanja novih članica nakon RH, biće suštinski značajan za sve zemlje kandidate. U na institucijama EU

je da potstaknu zemlje kandidate ka reformama, i umire skeptike koji koriste trenutnu krizu u Euro zoni.

(Ilija)

Proces pristupanja Crne Gore ocjenjuje se kao jedan od najbržih u cijeloj zapadnobalkanskoj regiji. Naša zemlja je postigla značajne uspjehe na tom putu od proglašenja nezavisnosti 2006. Korak po korak. Sporazum o Stabilizaciji i pridruživanju potpisan 2007., kandidatura za članstvo u EU podnesena 2008., liberalizacija viznog režima stupila je na snagu 2009., status zemlje kandidata dobijen je 2010. da bi u junu 2012. dobili i zeleno svjetlo za početak pregovora. Ono što ne smije da se dogodi je da Crna Gora sada posustane, već treba da nastavi istim tempom. Entuzijazam koji je vladao proteklih godinu-dvije ne treba da splasne, iako se bojim da je to veoma moguć scenario. Otvaranje i zatvaranje poglavlja 25 ne treba da bude uspjeh kojim ćemo se sada dičiti jedan duži period. Dok se otvaranje poglavlja 23. i 24. čini se- odgađa. Prve najave su bile da će biti otvorena do juna, sada već - "do kraja godine". Da li smo tu krivi mi ili jednostavno ni Evropa nema vremena da se bavi nama? Pored svih problema koje EU ima unutar svojih granica, pitanje je koliko će imati vremena i "volje" da se bavi daljim proširenjem, te je tu proces širenja nakon Hrvatske, po mom mišljenju veoma upitan. Pitanje za gospodina Koprivicu, da li na tom putu sada može da nas uspori Ustav? Prvi koraci na promjenama Ustava načinjeni su 2011. Nesuglasice oko velikog broja pitanja i dalje postoje između vlasti i opozicije, uprkos jasnim preporukama Venecijanske komisije, a rješenja na pomolu nema, dok se naredni razgovori očekuju tek nakon predsjedničkih izbora. Da li nam to može predstavljati problem, koliki, hoće li EU dopustiti pregovore sa otvorenim Ustavom a sa druge strane možemo li mi sa tim da se nosimo?

(Nikoleta)

Približavanjem Crne Gore evropskim integracijama rašće i pritisak Evropske unije za korjenitim političkim, društvenim i ekonomskim promjenama koje se neće ogledati samo u promjeni zakonske regulative već i u sistemu vrijednosti koji je dominantan u sadašnjem crnogorskom društvu. Takvu situaciju imamo već u Srbiji i Hrvatskoj.

Podrška građana Crne Gore ulasku u Evropsku uniju je već dugi niz godina izuzetno visoka. Ova podrška, koliko može da se zaključi, ne zavisi ni od domaćih političkih i ekonomskih okolnosti, niti od bilo kakvih promjena i kriza unutar same Evropske unije ili promjene njenih stavova prema proširenju, regionu Zapadnog Balkana ili Crnoj Gori. Onima koji posmatraju istorijske procese i zanimaju se za Evropsku uniju, već na prvi pogled je jasno da postoji velika razlika između toga kakva je bila vizija Evropske unije i kako je bilo razmijevano, motivisano i vršeno proširenje Evropske unije devedesetih godina prošlog vijeka, a kako je to sada. Već dugo se čuje kako je Evropska unija u krizi, kako postoji zamor od proširenja. Osjeti se nedostatak vizije i nevoljnost članica Evropske unije i njihovih političkih elita da se suoče sa izazovima pred kojima se ova organizacija, koja je u svakom pogledu značajan i inovativan projekt u istorijskim razmjerama, nalazi. Naknadne krize unutar Evropske unije, prvenstveno kriza u Euro-zoni izazvana prekomjernim i nekontrolisanim zaduživanjem pojedinih zemalja članica Evropske unije, dovele su do toga da se Evropska unija još više zatvori u sebe i da postanu očiglednijim problemi u funkcionisanju pojedinih institucija Unije. Evropska unija promovise ekonomski razvoj svojih članica, štiti prava, slobode i interese svojih građana, bilo da su u pitanju pojedinci, grupe ili pripadnici manjina. Na taj način, kao građani EU, dobijamo pristup ekonomskom prostoru koji danas čini 1/3 svjetskog bruto društvenog proizvoda i najveće je jedinstveno tržište na svijetu. Prije svega, želim biti građanin Unije zajedničkih demokratskih vrijednosti. Ljudi koji jedni druge dobro poznaju mogu bolje živjeti zajedno. U Evropskoj Uniji možemo putovati, živjeti, učiti i raditi bilo gdje u EU. Ovo je, naročito, značajno za nas mlade ljude, istraživače, naučnike, stručnjake... Svako ima šansu da se prijavi ili potraži posao u bilo kojoj zemlji EU.

Ulazak Crne Gore u EU ima sve same prednosti od kojih su najbitnije jedinstveno tržište i slobodan protok ljudi i kapitala, a jedina mana je što će morati STVARNO da se radi kako bi se zaradilo. Zamislite samo da u saobraćaju svi poštuju pravila, koriste žmigavce i poštuju ograničenja brzine. Da te, kad riješiš da završiš neki posao sa administracijom, niko ne šeta od šaltera do šaltera ili vraća, da se mito i korupcija svede na razuman nivo... Čini mi se da su građani prilično neinformisani i da ne mogu zamisliti što bi to značilo imati uređene, usaglašene standarde u svim poljima koja život znače, a kamoli što bi značilo poštovanje tih standarda. Građani se, prirodno, plaše svake promjene, ali treba ih edukovati, a zatim omogućiti da se svako, u skladu sa svojim mogućnostima, uključi u stvaranje tih promjena. Ulazak u EU neće dati instant rezultate. Nećemo biti bogatiji preko noći. O tome se moramo sami brinuti, što uz jakog partnera kao što je EU, neće biti nemoguća misija. Ulazak u EU ima mnogo prednosti. Između ostalog, crnogorski građanin moći će se liječiti prema visokim standardima EU, moći ćemo konkurisati za poslove bilo gdje u prvoj svjetskoj ekonomiji, sa ogromnim tržištem izuzetno platežno sposobnih ljudi. No, u Evropu možemo samo ako imamo kulturu. Kada je Crna Gora potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, obavezala se da će osigurati politički dijalog sa EU i pripremiti se za djelotvorno učešće u slobodnom kretanju robe, usluga, ljudi i kapitala. Dalje se obavezala i da će uskladiti svoje institucije i zakone sa institucijama i zakonodavstvom EU, pospješiti saradnju u pogledu sprovođenja zakona, unutrašnjih poslova i finansija i razviti sveobuhvatnu političku saradnju sa EU.

Ovaj proces može biti uspješan

samo ako u njemu učestvuje čitavo društvo, ne jedino Vlada, Skupština i političke stranke, već i nevladin sektor, radnici, poslodavci, preduzetnici, mladi... I na kraju, želim vjerovati da će Crna Gora biti članica EU 2018. ili 2020. što smatram realnim rokom za ulazak Crne Gore u Uniju.

(Huso)

Kada je Evropska unija proširila granice na Bugarsku i Rumuniju vrlo brzo je shvatila da je taj prije svega politički čin a koji nije pratio ekonomske i sve druge parametre za ulazak u EU da će im se obiti o glavu. Korupcija i sprega organizovanog kriminala sa zvaničnicima je toliko bila velika da su sredstva iz fondova namijenjena za Bugarsku bila stopirana dok se država ne izbori sa ogromnim problemom. EU ne želi da ponovi istu grešku i uz svoje nagomilane ekonomsko-socijalne probleme da imaju i za njih novi „problem“. Zbog toga su i uslovi sve veći. Godine koje su ispred nas treba da nam posluže prije svega da pred nama samima dostignemo željeni standard pa će i pitanje ulaska u EU biti nešto što će doći samo od sebe.

(Zoran)

EU može ostati pokretačka snaga Zapadnog Balkana baš iz razloga njenog proširenja iz regiona. Smatram da će se tako povećati interesovanje za region i da će se saradnja između zemalja smatrati najboljom mogućom opcijom. U slučaju negativnog efekta proširenja, smatram da ni to ne bi bio toliko loše po nas, jer bi vremenom i po ugledu na samu Hrvatsku uvidjeli nedostatke i potrudili se nadomjestiti ih prije samog ulaska u cijelu priču.

Strategija jasna ne postoji, jer sve zavisi od samog načina pristupa država i načina ponašanja u buduću. Mislim da se sve dobija po zaslugi i da EU nema specijalne naklonosti prema određenim državama. Iz ovog ugla ne mogu reći tačno, ali nadam se i mislim da to ne obuhvata korupciju, mito i slične stvari jer cijeli smisao unije gubi na značaju i važnosti.

Sličnosti sa proširenjem sa Istočnom i Centralnom Evropom se u suštini svode samo na formalan dio, koji jednak za sve, dok razlike podnose svoj izvještaj samoj nesigurnosti država i

relativnoj mladosti i baš zato smatram da ako uspije jedna zemlja iz bliskog okruženja da će se druge ohrabriti i dati sve od sebe da postignu svoj cilj.

Upornost i istrajnost u svojim željama i potrebama je najpotrebnije zemljama Zapadnog Balkana da bi se izdvajale jedna po jedna i stvarale svoju. realnu evropsku sliku .

(Itana)

U periodu kada je cijeli svijet na ispitu, tj. prolazi kroz određenu vrstu metamorfoze izazvane ekonomsko-finansijskom krizom, Evropska unija se neće odreći politike koja je pokazatelj njenog jedinstva, moći i snage uticaja na ostale zemlje. Sa jedne strane, EU prolazi kroz sopstvenu konsolidaciju, a sa druge jača odnose sa zemljama koje žele da postanu dio evropske porodice, kroz IPA fondove i druge mehanizme. Evropska komisija svake godine objavljuje - *Enlargement Strategy and Main Challenges*, istovremeno sa izvještajima o napretku. Posljednja *Enlargement Strategy* je za 2012-2013.

Iako mi nije poznata dugoročna strategija u pisanoj formi kada je u pitanju integracija zemalja Zapadnog Balkana, pitanje je šta je to zasto, budući da je npr. Crna Gora u procesu pregovora koji će trajati pet-šest godina? Smatram da je proces pridruživanja prilično odmakao, te da je EU dovoljno uložila u napredak zemalja Zapadnog Balkana da sami proces ne bi zaustavila nakon prijema Hrvatske u članstvo. U takvoj konstelaciji instrumenti trgovinske, carinske, finansijske politike bi i dalje igrali važnu ulogu u očuvanju stabilnosti Zapadnog Balkana, ne zaboravljajući ulogu NATO-a u ovom kontekstu. Zapravo evropske i evroatlantske integracije predstavljaju komplementarne procese, budući da su temeljne vrijednosti koje se postavljaju kao uslovi za članstvo gotovo identični. Stoga, NATO ostaje kao sprega sa EU.

Razlika između procesa proširenja na zemlje CIE i ZB mislim da prvenstveno leži u jačini Evropske unije kao cjeline, jer 2004/2007. godine prijemom dvanaest novih država Evropska unija je pokazala da je spremna rizikovati prihvatajući u svoje redove zemlje koje po karakteru političkih sistema i nivou ekonomskog razvoja zaostaju za većinom starih članica Unije. Međutim, danas EU ima više internih problema, gdje bi takav rizik predstavljao luksuz, zato su kriterijumi za članstvo poštreni.

(Jelisaveta)

Evropska unija se pokazala kao najveći i najznačajniji evropski projekat ikada. Međutim svjedoci smo sve nepopularnijih stavova kada je u pitanju njena budućnost I eventualni dalji rast. Čini mi se da su stanovnici Evrope, odnosno nove mlade generacije koje ne čuvaju u svom pamćenju traume najvećih stradanja u istoriji tokom II Svjetskog rata, zaboravili šta je ta EU donijela Evropi i svijetu. Da je Evropa već preko pola vijeka bez značajnijih sukoba na svojoj teritoriji, te da se zaboravljaju osnovne ideje i principi oko kojih je počelo objedinjavanje. Čini mi se da postajemo neodgovorni i sebični a ne želim da vjerujem da nam je potrebno ponovo jedno tragično iskustvo poput onog sredinom XX vijeka da bi shvatili važnost i vrijednost onoga što imamo.

(Lejla)

Kada govorimo u kontekstu budućnosti EU i Crne Gore u Evropi nažalost realno postaje pitanje gdje će i kakva biti EU onda kada mi budemo spremni da postanemo punopravna članica. Ovo jeste jedno od pitanja koje čini mi se polako opterećuje naše društvo a posebno i jedna ideja

koja je do sada bila prepoznata kao nešto oko čega imamo konsenzus među svim relevantnim političkim akterima može postati upitna. Čini mi se da su političari ti koji su prepoznali ovu temu kao nešto čija promocija donosi političke poene i u tom pravcu počeli beskrupulozno da je zloupotrebljavaju. Na taj način previše pričamo o EU i previše "pohvalnih" koraka naprijed smo načinili ali građani su ti koji još uvijek ne osjećaju nikakav pozitivan efekat i nikakve konkretne boljtitke. Strah me da će ovakav pristup djelovati kontraproduktivno i dovesti do situacije da imamo upitnu podršku građana članstvu u EU onda kada dodje trenutak za to.

(Mijo)

KOMENTAR PREDAVAČA

Postovane/i kolegice/kolege,

Izuzetno mi je zadovoljstvo sto sam imao priliku ucestvovati u radu ove skole i razmjeniti misljenja na aktuelnu temu sa vama. Saglasan sam sa vasim komentarima i konstatacijama, i vrlo zadovoljan sto sam naisao na adekvatne sagovornike/ce koji krajnje kompetentno reaguju i komentarisu pomenutu tematiku.

Osvrnuo bih se na par konstatacija. U ovoj lekciji sam se fokusirao samo na politiku prosirenja EU na region Zapadnog Balkana, te stoga nisam pominjao ni Tursku ni Ukrajinu. Medjutim, saglasan sam da je pitanje prosirenja EU na ove drzave slozena prica i da djeluje mnogo teze u odnosu na zemlje Zapadnog Balkana. Norveska je do sada dva puta imala referendum o ulasku u EU i oba puta se negativno izjasnila.

Kada govorimo o Evropi u "dva sesira", misljenja sam da je podjela na "staru i novu" Evropu i dalje aktuelna i da jos nije u potpunosti prevazidjen jaz izmedju ove dvije grupe drzava nakon velikog petog prosirenja.

Na proces EU integracija svakako uticu i oprecni stavovi koji dolaze iz same EU. Kada su u pitanju stavovi odredjenih drzava clanica, vrlo cesto se moze cuti naglasen oprez i rezerva u smislu nastavka procesa prosirenja, dok sa druge strane Evropska komisija jasno porucuje da je politika prosirenja aktuelna.

Da li nam pitanje ustavnih promjena moze otezati put EU integracija?

Mislim da bi Crna Gora trebalo da slijedi primjer Slovenije gdje je politicka klasa "dogovorila pakt o nenapadanju" kada su bile u pitanju EU integracije. Ova tema i dalje predstavlja jedno od rijetkih pitanja u Crnoj Gori gdje je moguće postici konsenzus bez obzira na razlicite aktere i njihova opredjeljenja. Medjutim, pitanje ustavnih promjena pokazuje da je nasa politicka klasa jos uvijek nezrela i nespremna da se ovom problemu postavi na odgovarajuci nacin, a to je prije svega sagledavanje nacionalnog interesa i prioriteta koji iz toga slijede. EU je vise puta porucila da ce rjesavanje tog pitanja biti uslov za nastavak pregovora, tako da ovu poruku od strane EU treba shvatiti vrlo ozbiljno.

Na kraju, reforme i postovanje datih kriterijuma je neophodno, ali je odluka o prijemu odredjene drzave u clanstvo EU ipak politicka, sto najbolje pokazuje primjer Rumunije i Bugarske.

Mr Nenad Koprivica